

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Ju.L5@regeringskansliet.se

Remissyttrande

Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott

Er ref: Ju2019/00209/L5

Vårt diarienumr: R-1029-2019

Svensk Handel, som är handelsföretagens intresseorganisation och företräder 10 000 små, medelstora och stora företag med nära 300 000 medarbetare, får med anledning av remissen anföra följande:

Sammanfattande synpunkter:

Svensk Handel välkomnar:

- Att frågan om tillträdesförbud har utretts och att en översyn sker av de övriga straffrättsliga åtgärder som finns mot tillgreppsbrott och vissa andra brott.
- Det konkreta lagförslag som presenteras i utredningen som möjliggör att tillträdesförbud kan utfärdas.

Svensk Handel ifrågasätter:

- Utredarens slutsatser och resonemang om att det inte visat sig finnas tillräckligt starka skäl för en reglering som ger möjlighet att vid straffansvar stänga ute personer.

Svensk Handel anser också:

- Att en lag om tillträdesförbud bör utformas så att polis kan fatta ett tillfälligt beslut om tillträdesförbud som därefter bedöms av åklagare. Åklagaren har då möjlighet att fastställa eller upphäva beslutet. Sedan kan beslutet, i enlighet med förslaget, prövas av allmän domstol.

- Att lagförslaget ska utformas så att åklagare kan utfärda interimistiskt beslut om tillträdesförbud som sedan kan prövas av allmän domstol.

Allmänna synpunkter

Svensk Handel har under en längre tid efterfrågat engagemang från politiker då dagens förutsättningar kräver regelförändringar för att tillförsäkra en säker och acceptabel arbetsmiljö samt hämmar brottsutvecklingen i butiker.

Handeln är en mycket brottsutsatt bransch. I Svensk Handels undersökning kring stölder och andra brott i svenska butiker (Stölder och svinn i detaljhandeln, 2019) uppgav 46 procent av dagligvarubutikerna att deras personal utsatts för hot den senaste månaden. 16 procent uppgav att de haft personal som utsatts för misshandel på sin arbetsplats och 17 procent av butikerna hade personal som utsatts för sexuella trakasserier.

Detta har resulterat i att dessa butiker har svårt att behålla sin personal (38%) samt upplevt svårigheter att rekrytera ny personal på grund av den rådande brottsligheten (30%).

Hälften av alla butiker i undersökningen berättade att de tvingats ändra sitt sortiment på grund av brottslighet.

40 procent av de tillfrågade dagligvarubutikerna upplevde också att kunder undvek verksamheten i sin helhet eller under vissa tider på grund av den upplevda otryggheten som brotten i butik medförde.

De brott som företrädesvis drabbar handeln är så kallade vardagsbrott. Dessa brott har vanligtvis lågt straffvärde men innebär på grund av sin volym mycket stora belastningar på företagandet och på de människor som har sin arbetsplats inom handeln. Många av brotten har tydliga systematiska inslag. Kriminella har satt i system att utnyttja låga straffvärden och generösa straffrabatter och därmed bli nära nog straffimmuna. Till detta kommer den ökande graden av hot- och våldsinslag i samband med brott mot butik. Svårigheten att begränsa tillträde till butiken för vissa extremt brottsbenägna individer gör att arbetsgivarna saknar möjlighet att skydda både sin personal och verksamheten på ett bra sätt. Inte ens upprepade grova brott mot personalen kan idag resultera i att den kriminelle förbjuds att besöka butiken. För att kunna skydda handelns anställda krävs därför en ny lagstiftning som tillvaratar deras intressen och säkerställer de verktyg som behövs för att kunna garantera en säker och acceptabel arbetsmiljö.

Svensk Handel är därför av åsikten att ett tillträdesförbud är absolut nödvändigt för att handeln ska fortsätta vara en trygg plats för såväl anställda som allmänhet. Butiksägare vittnar om en avsaknad av verktyg för att handskas med brotten som äger rum i butikslokalerna och detta är något som måste tas på allvar. Svensk Handel har mot bakgrund av detta arbetat hårt med att informera och tillgodose utredaren med relevanta underlag som påvisar den ohållbara situationen i butiker som råder runt om i Sverige.

Synpunkter på utredningens förslag

Förslaget om hur systematiska inslag i stöld- respektive häleribrottslighet kan beaktas ytterligare

Svensk Handel anser att det är bra att det vid gradindelningen av brott tas särskild hänsyn till systematiken. Systematik ska utgöra skäl för att uppgradera ett brott till ett grovt brott. Det är även viktigt att systematiken kan vara en anledning till att straffet skärps vid straffvärdesbedömningen.

Svensk Handel instämmer därmed i utredarens uppfattning om att det mest lämpliga är att införa ett kvalificerande rekvisit som tar sikte på systematik införs i straffbestämmelserna om grov stöld respektive grovt häleri. Vi delar utredarens bedömning om att systematiken då kan få ett större genomslag än om man lägger samman flera brott till ett allvarligare brott. På detta sätt undviker man att gränsdragningsproblem uppstår. Tillämpningen av mindre precisa kriterier skulle innebära svårigheter att avgränsa vad som utgör ett respektive flera brott.

Genom att tydligare knyta bedömningen av systematik till den enskilda gärningen kan de bedömnings- och tillämpningssvårigheter som uppstår om systematiken i stället utgör skäl för att lägga samman flera brott undvikas.

Svensk Handel anser att det vore önskvärt med ett förtydligande och en utvidgad tolkning av begreppet *systematik* då det finns risk för ineffektivitet på grund av för snäva tolkningar och gränsdragningsproblematik.

Förslaget om införande av brottet inbrottsstöld

Svensk Handel ställer sig positiv till utredarens förslag om att införa det nya brottet inbrottsstöld med ett minimistraff om ett års fängelse.

Förslaget till reglering om tillträdesförbud

Svensk Handel ställer sig bakom det förslag till reglering om tillträdesförbud som presenteras i utredningen. Vi uttalar oss i huvudsak om tillträdesförbud i butik men menar att även bibliotek och simhallar bör ha möjlighet att utestänga individer som riskerar att skada eller störa övriga besökare.

Svensk Handel anser att ett tillträdesförbud i butik är ett effektivt och nödvändigt verktyg för att kunna garantera en säker och acceptabel arbetsmiljö för handelns anställda.

Den ”vardagsbrottslighet” som drabbar handeln har ökat i omfattning de senaste åren, enligt Svensk Handels beräkningar har exempelvis stöldbrott i butik ökat med över 50 procent sedan 2014. Detta får allt mer kännbara konsekvenser. Det försvårar rekrytering, begränsar utbud och öppettider samt hindrar medborgare från att besöka allmänna platser på de tider de önskar.

Det är framför allt inslag av hot, våld och trakasserier som påverkar personal, handlare och kunder mest. De enorma värden som går förlorade i rena stölder, enligt Svensk Handels beräkningar hela 6,8 miljarder kronor per år, är i sig skäl att ta krafttag mot vardagsbrottsligheten, men det är inte det tyngst vägande skälet till varför ett tillträdesförbud behövs.

Ett tillträdesförbuds viktigaste syfte är att säkerställa att de ca 500 000 anställda som arbetar i handeln kan garanteras en trygg arbetsmiljö, att de medborgare som bor i området kan få tillgång till trygga och säkra handelsplatser samt att de fåtal individer som upprepat hotar, trakasserar och angriper butiker och dess personal hindras i sin framfart och ges en tydlig signal om vilka beteenden som inte kan accepteras i våra butikslokaler.

Utredaren har valt att inte ifrågasätta uppgifterna om brott mot person och att detta skulle utgöra ett problem. Däremot fastslår utredningen att det funnits vissa oklarheter när det gäller omfattningen och karaktären. Detta uttalande tar Svensk Handel avstånd ifrån. Såväl Handelsanställdas förbund, Arbetsmiljöverkets utredning som verkligheten påvisar att dessa brott utgör dagliga problem för de som arbetar inom handeln och arbetsgivarna har inget sätt att skydda sin personal och verksamhet. I utredningen bekräftas att de brott som ligger till grund för kontaktsförbudslagen så som misshandel, sexualbrott och trakasserier även förekommer inom handeln. Att då komma till slutsatsen att det inte finns särskilt skyddsvärda intressen är en direkt motsägning mot tidigare

resonemang och tidigare presenterade förarbeten. Om dessa brott motiverar kontaktsförbud borde de även motivera ett tillträdesförbud inom handeln för att skydda anställda och trygga miljön för den utpekade gruppen.

Det kan konstateras, utifrån utredarens genomgång, att Danmark, Nederländerna, Norge och Storbritannien har regler som möjliggör begränsning i butiker för enskilda individer som stör ordningen.

Svensk Handel är av uppfattningen att ett tillträdesförbud skulle ha stor effekt mot personer som stjälar regelbundet och i vissa situationer till och med få effekten att det brottsliga beteendet helt upphör. I de underlag som Svensk Handel lämnat in till utredaren framgår det tydligt att ett tillträdesförbud förväntas ha såväl en preventiv effekt som en reparativ effekt för en stor del av de brott som begås i butik.

Utifrån dagens situation är inskränkningen motiverad och nödvändig baserat på den ökade brottsligheten och utsattheten i butiker samt den faktiska ökade tillgången till alternativa inköpskanaler vilket minskar konsekvenserna för den som tilldelas ett kontaktförbud. Viktigt att nämna är att 20 % av handlarna funderar på att flytta verksamheten eller att lägga ner den (rapporten Stölder och svinn i detaljhandeln, 2019). Detta scenario skulle leda till stora konsekvenser för boende i mindre orter med någon enstaka butik då affärslokaler har en viktig betydelse för den dagliga livsföringen.

Antal tillträdesförbud som har utdelats på idrottsarenor har ökat sedan 2015. Detta indikerar att vissa allmänna platser i samhället är i behov av att kunna förbjuda personer att vistas på platsen för allas trevnad. Av de nästan två hundra personer som tilldelats förbudet 2017 finns det endast misstanke om att fem överträtt detta, vilket tydligt visar att förbudet får effekten som eftersträvas, det vill säga att personer som uppfört sig ordningsstörande på allmän plats inte besöker den under tiden de har ett tillträdesförbud.

Före 1995 kunde butiker utdela tidsbegränsade tillträdesförbud (portning) med stöd av tolkning av reglerna kring olaga intrång. Denna möjlighet försvann 1995 då högsta domstolen landade i att reglerna om olaga intrång inte kan appliceras på butikslokaler.

Svensk Handel vill betona att förbuden fungerade väl under de år då praxis medgav att kriminella element portades från butiker med stöd av reglerna kring olaga intrång. Dels accepterades besluten ofta utan argumentation då den portade var väl medveten om sitt agerande och hur det brutit mot det regelverk som rådde, dels upplevde handlarna

att de som blivit portade förändrade sitt beteende och ofta lyckades fungera väl i butiken efter det att portningen löpt ut. Ett tillträdesförbud kan med andra ord dels få en avskräckande effekt, dels en reparativ effekt.

I samtal med utredaren har såväl vi på Svensk Handel som Handelsanställdas förbund uppgivit att det idag begås fler och grövre brott i handeln. Det handlar inte enbart om tillgreppsbrott utan även om sexuellt ofredande, hot och skadegörelse, trakasserier samt bedrägerier. Dessa brott utgör dagliga problem för dem som arbetar inom handeln och arbetsgivarna saknar verktyg för att skydda sin personal och sin verksamhet. Ett tillträdesförbud kommer, enligt såväl fack som arbetsgivarorganisation, att få den avgörande effekt som efterfrågas av anställda mot de brott som har störst negativ inverkan på arbetsmiljön.

Utredaren är i sin promemoria tveksam till om man bör tillsätta de resurser som krävs för att lagföra överträdelser av ett eventuellt tillträdesförbud. Utredaren uttrycker också tvekan kring att utsattheten i de berörda butikerna är så allvarlig att ny lagstiftning skulle kunna motiveras. Svensk Handel är mycket kritisk till utredarens resonemang kring dessa punkter. I samtal med Svensk Handel och Handelsanställdas förbund har utredaren fått en klar och otvetydig bild över hur brottsligheten i butik har utvecklats och idag innebär en oacceptabel belastning på våra medarbetare. Vi har också varit mycket tydliga med att ett tillträdesförbud skulle ha stor effekt i de situationer då övriga åtgärder visat sig verkningslösa.

För upprepad brottslighet som sexuella trakasserier, hot, våld och stölder skulle ett tillträdesförbud kunna skydda de anställda på ett sätt som är omöjligt idag. I ljuset av detta blir även resonemanget om resurser oacceptabelt. Självfallet måste samhället skjuta till de resurser som krävs för att medborgare ska kunna gå till sitt arbete utan att riskera liv och hälsa på grund av brottslighet. Att enbart se till eventuella kostnader kring ett tillträdesförbud och helt undvika de vinster, såväl monetära som arbetsmiljömässiga, som ett förbud medför tyder också på att utredaren missförstått behovet av och syftet med ett förbud.

Vill samhället på allvar minska brottsligheten och öka tryggheten måste signaler sändas om att brott inte tolereras. En reglering om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek är en tydlig sådan signal som krävs under rådande omständigheter.

Behandla personuppgifter

Svensk Handel anser att butiksinnehavare och andra organisationer, i vars lokaler tillträdesförbud råder, ska ha rätt att behandla personuppgifter i sådan utsträckning och tidsaspekt som erfordras för att förbudet ska kunna upprätthållas i syfte att skydda medarbetare, kunder och egendom. Viss personuppgiftsbehandling kan förväntas vara en absolut nödvändighet i dessa fall. För att organisationer som inte är myndigheter ska få behandla personuppgifter om lagöverträdelser krävs stöd i lag. Det är således viktigt att den föreslagna lagen om tillträdesförbud uttryckligen anger en sådan möjlighet för butiker och andra berörda. Motsvarande lagstöd för personuppgiftsbehandling finns avseende tillträdesförbudslagen för idrottsarrangemang.

En alternativ lösning kan även vara att Datainspektionen beslutar att andra än myndigheter får behandla personuppgifter om lagöverträdelser (6 § DIFS 2018:2). Med andra ord föreslår Svensk Handel en revidering och ett tillägg i 2 § DIFS.

Slutord

Precis som utredaren konstaterar är det högst sannolikt att antalet tillgreppsbrott och brott mot person minskar av ett tillträdesförbud vilket får en positiv inverkan på säkerheten, arbetsmiljön samt själva verksamheten. Dessutom har det visat sig att ett tillträdesförbud hjälper gärningspersonen till återanpassning. Det kan mot bakgrund av detta konstateras en positiv effekt av reglering. Svensk Handel är av övertygelsen att lagstiftaren måste ta denna typ av brottslighet på stort allvar för att fortsätta ha en fungerande handel i hela landet. Tillträdesförbud och andra straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott är viktiga och nödvändiga signaler från ett väl fungerande samhälle.

SVENSK HANDEL

Mats Hedenström
Näringspolitisk chef

Per Geijer
Säkerhetschef